

Уляна Пастущин,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 014 Середня освіта,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та славістики,
заступник декана факультету філології і журналістики
з навчальної роботи
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Оксана Вербовецька

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕРГОНІМІВ МІСТА РОГАТИН

Ергоніми – група власних назв, що відображає смаки та ідеологію соціуму й демонструє, як відбувається процес найменування в мові. До них відносять назви різних організацій, закладів, підприємств, крамниць, салонів краси, барів, ресторанів тощо. Тому ця група онімів заслуговує на пильне вивчення, аналіз їхніх характеристик, закономірностей появи та функціонування. Подібно до мікротопонімів, ергоніми є найбільш численною групою онімних одиниць і, по суті, займають проміжну позицію між апелятивами та онімами. О. Карпенко розглядає ергоніми як «власні назви розмаїтих об'єднань людей, як вони шикуються в мозку індивіда» [3].

Вивчення ергонімів розпочалося відносно нещодавно, наприкінці 60-х – на початку 70-х років XX сторіччя, проте досі не існує єдиного терміна для позначення цієї групи назв. В українській лінгвістиці останніми роками з'явилося багато робіт, присвячених вивченню назв фірм, організацій торгівлі, банків, сервісних установ та інших. Зокрема, О. Белей, Г. Зимовець, О. Карпенко, Т. Ковалевська, Н. Кутуза, М. Цілина та ін. [5]. Важливим завданням українського мовознавства на сьогодні є поетапне вивчення складу, лексико-семантичних і структурних особливостей ергонімів, мотивів їхнього створення у різних регіонах України.

Серед різноманітних структурних класифікацій онімів дослідники розглядають такі: 1) прості слова, складні слова, аббревіатури різних типів та словосполучення; 2) слова, які не походять від інших або є простими похідними, складні слова, складові й звукові аббревіатури, назви, які

ускладнені цифровою індексацією, апозитиви — спеціально створені одиниці номінації, що відсутні у загальній літературній мові, та словосполучення; 3) однокомпонентні та двокомпонентні структурні моделі, а також описові конструкції; 4) однокомпонентні, двокомпонентні й багатоконпонентні (описові) конструкції; 5) у формі слова, словосполучення, речення чи тексту.

У структурному плані однією з найповніших є класифікація мовознавців О. Карпенко і Ю. Дідур. У своїй праці вони розподіляють ергоніми на:

1. Однокомпонентні, до яких відносять ергоніми, які виражені непохідними та простими похідними словами. Серед простих похідних ергонімів переважають афіксальні власні назви, переважно суфіксальні. Складні ергоніми є досить поширеним структурним типом цього класу власних назв. Було виокремлено власне композити та афіксальні композити.

2. Двокомпонентні, до яких входять сполучення слів різної структури (аналітичні форми слів, словосполучення) за такими моделями: прийменник + іменник, прийменник + числівник, прикметник + іменник, іменник + іменник, числівник + іменник та ін.

3. Багатоконпонентні, які становлять найменшу частину. Багатоконпонентними можуть також бути словосполучення ускладненої структури [2].

Ергоніми-речення можуть відноситися як до двокомпонентних, так і до багатоконпонентних.

Крім іменників та прикметників, ергоніми можуть утворюватися і на основі числівників. Останні представлені як словесними одиницями, так і невербальними елементами, які складаються з чисел або математичних символів. Числа можуть вживатися в назвах як окремо, так і в поєднанні зі словами або їх скороченими еквівалентами. У деяких випадках цифрові символи несуть смислове навантаження або мають суто символічне значення.

Ергоніми м. Рогатин за структурою можна умовно поділити на такі групи:

1. Однокомпонентні утворення, виражені іменником у називному відмінку однини: «Марія», «Рибак», «Рукавичка», «Ольга», «Делікатес», «Овен», «Росинка», «Сузір'я», «Шарм», «Талісман», «Амулет» (продуктові магазини), «Малютко», «Затишок», «Софія» (магазини одягу), «Калина», «Рогатин», «Транзит» (торгові центри), «Прованс», «Авалон» (заклади харчування), «Чародійка», «Комплімент» (перукарні), «Фермер» (сільськогосподарський магазин), «Юність», «Ромашка», «Скриня», «Колібрі», «Фламінго». У граматичному плані домінують назви-змінні

іменники (92,6 %). Категорія роду виражена усіма граматичними значеннями, де переважають форми чоловічого роду (57,5 %), а найменше іменників середнього роду (7,4 %). Назви представлені іменниками трьох відмін з перевагою II відміни, а третьої – лише одна словоформа. Домінують назви, утворені способом онімізації (лексико-семантичний), проте виявлено і назви трансонімізовані: «Марія», «Рогатин», «Прованс» та ін. Назви неістот становлять 63 % від усіх найменувань, так само переважають назви з конкретним значенням: «Калина», «Скриня» та ін. Незначну частку становлять однокомпонентні утворення, виражені іменниками у називному відмінку множини: «Продукти», «Солодощі», «Фрукти». Усі вони мають збірне значення.

2. Двокомпонентні утворення, виражені сполученням:

1) з іменника з прикметником у називному відмінку однини: «Грузинська випічка», «Українська кухня», «Брошнівська хлібопекарня» або прикметник у називному відмінку множини: «Чернівські ковбаси». Залежне слово у таких сполуках виражено відносними прикметниками, що виражають відношення до певних місць, з якими пов'язана та чи інша пропозиція. Усі словосполучення атрибутивні, із узгодженими компонентами.

2) сполученням двох іменників: а) у називному відмінку: «Дах Плюс», «Вікна Двері», «Тюлі Штори». Серед них домінують сурядні словосполучення, безсполучникові, пунктуаційно не оформлені; б) у називному та родовому відмінках із об'єктним значенням: «Світ малечі»;

3) сполученням іменника із займенником: «Наш край».

3. Багатоконпонентні утворення, виражені простими та складними словосполученнями: «Все для даху», «Бетонні вироби, будівельні матеріали», «Все від 37», «Євро секунд хенд». Домінують прості типи, що зумовлено функціональним навантаженням власних назв і їх тяжінням до лаконічності. До їх складу входять іменники, числівники, займенники та прийменникові сполуки.

Ергонімна лексика може бути представлена невербальними компонентами, зокрема символами, включаючи як цифри, так і їх поєднання зі лексемами.

Проаналізований матеріал доводить, що ергоніми здатні передати чимало інформації про історію, культуру держави або міста, а також про сучасні соціальні умови. Вони надають інформацію про мовне середовище, у якому функціонують. Коли назва є стандартною і не виражає яскравої індивідуальності, вона, зазвичай, не викликає емоцій у споживачів і, як наслідок, не запам'ятовується. Ергонімна сфера міста Рогатин структурно

різнобарвна, домінують однокомпонентні утворення, значна частина їх є відонімними похідними, що виражає оригінальність онімного простору краю.

Список використаної літератури

1. Белей О. О. Ергоніми-аббревіатури Закарпаття. *Українська ономастика*: матеріали наук. семінару, присвяч. 90-річчю К. К. Цілуйка / відп. ред. І. М. Желізняк. Київ, 1998. С. 25–27.
2. Дідур Ю. Лінгвістична природа ергонімів (на матеріалі української, англійської та російської мов). *Записки з ономастики*. 2017. Вип.20. С. 84–102.
3. Карпенко О. Ю. Структура індивідуального ергонімічного фрейму. *Записки з ономастики*. 2007. Вип. 10. С. 11–22.
4. Романюк М. І. Соціально-зумовлені інновації в ономастиконі Закарпаття кінця XX – початку XXI століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Ужгород, 2005. 247 с.
5. Торчинський М. М. Українська ономастика: історія, сьогодення, перспективи. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 (1). С. 217–238.